

egy városná, Budapest székesfővárossá való egyesítése.

Közelünk akkori vezető férfiak nagy lelkesedéssel, önzetlenséggel és hazafisággal karolták fel az eszmét és állítottak maguknak örök emléket annak megvalósításával. Örömmámorban uszott nemcsak a három-egy város közönsége, hanem — mintegy előre érezve ennek az eseménynek történelmi jelentőségét — az ősi alkotmányát csak nemrég visszanyert Magyarország népe is. És igazuk volt mindazoknak, akik előre látták azt az óriási fellendülést, amely az egyesítés nyomán megindult. Hazánk minden nemzet történelmében példátlanul álló haladást tett meg az ez után bekövekező néhány rövid évtized alatt. Hogy ebben a haladásban nagy, sőt legnagyobb része az egyesített főváros népének és vezetőségének volt, az kétségtelenül megállapítható a lefolyt ötven év krónikás lapjainak tanulságából.

Mindazonáltal úgy érzem, nehéz feladatot vállalt magára az, aki el akarja készíteni a lefolyt, dicsőségben és gyászban egyaránt oly gazdag ötven esztendő történetének mérlegét. Amint hazánk történetében is egyrészt a dicsőség, másrészt a hanyatlás és gyászos bukás korszaka következett be, ugyszólván minden átmenet nélkül, ugyanezt látjuk fővárosunk történetében is. Egy ország sorsában fővárosa nemcsak osztozkodni kénytelen, hanem az ország sorsának minden változása hatványozott mértékben érvényesül annak gazdasági és szellemi csomópontjában, a fővárosban.

Az 1867-iki kiegyezést követő alkotmányos korszak hazánk életének minden vonatkozásában, főként azonban gazdasági és kulturális tekintetekben megnyitotta a fejlődés lehetőségét. A magyar nemzet életerejét és szorgalmát igazolja az, hogy ezzel a lehetőséggel élt is és egymásután keletkezett az egész országban a hatalmas ipari vállalatok, az állami vállalkozások hosszú sora, nemkülönben olyan kulturális alkotások, amelyekre nálunknál régibb kulturájú és zavar-talan fejlődés áldásait élvező népek is büszkék lehetnek volna.

S ebből a fellendülésből a legnagyobb rész székesfővárosunkra esik. A lefolyt ötven év alatt lett Budapest Középeurópának egyik igen fontos ipari középpontja, melynek különösen malom- és gépipara Európában is az elsők közé tartozik. Ez az idő hozta meg Budapest kereskedelmének példátlan fejlődését, amelyre különben természeti tulajdonságainál, központi fekvésénél fogva a Nyugat és a Kelet országai között, kezdettől fogva a predestinálva is volt. Magyarország közlekedésének is e félszázad alatt lett a középpontja; az azelőtt Bécs mellett szerény vidéki város jelentőségével bíró Budapest nemcsak függetleníteni tudta magát a császárváros befolyásától, hanem magához vonta azokat az érdekszálakat is, amelyek azelőtt oda vezettek, különösen Kelet-Európa és a Balkán felől.

De nemcsak gazdasági téren látjuk ezt a hatalmas fellendülést; ugyanazt észlelhetjük szellemi tekintetben is. A magyar kultúrának sugárzó gócpontja ma már a főváros, amely a magyar vidék ősi talajából szívta fel a magyar szellemi értékeket s azután ismét szétosztotta az országba fénysugarak módjára a művészet, tudomány és

fővárosunk keletkezett ipari és intézeteinek, nagyrésztben világhírűek. Tudósaink nevét széles körben ismerik az egész világon. Művészeink, íróink neve dicsőséget szerzett a magyar névnek messze földön.

Az egyesítéskor három német vidéki városból keletkezett székesfőváros ma ugyszólván kivétel nélkül magyar. Nagy érdeme marad mindenkor Budapestnek Magyarország magyarrá válásában, hogy nemcsak őslakossága lett magyarrá rövid félszázad leforgása alatt, hanem egyébként is nagy asszimiláló erőt gyakorolt, ennek nemzetközinek, idegennek mondott városnak a levegője magyarrá teszi pár év alatt a hozzánk költözött idegeneket is. A főváros ötvenéves jubileuma alkalmával meg kell hajtannunk a főváros zászlóját azok előtt a férfiak előtt is, akik a lefolyt öt évtized alatt a város lakosságának vezetői és irányítói voltak. Meg kell hajtannunk a zászlót a főváros polgármesterei és főtisztviselői előtt, akiknek nagyszabású munkálkodása nélkül ez az eredmény, amit a fentiekben kíséreltem meg röviden vázolni, nem lett volna elérhető.

De hogy a jövőre is tanulságokat merithessünk az elmúlt öt évtized történetéből, meg kell néznünk az érem másik oldalát is.

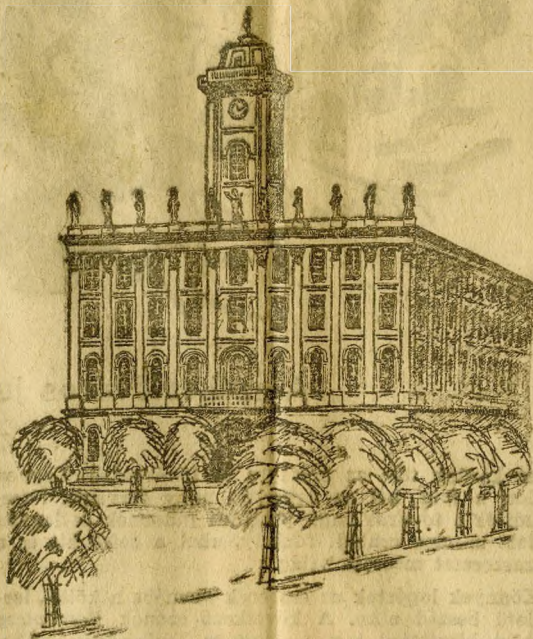
Eppen a minden téren beállott hirtelen fejlődés hozott magával kellőképpen meg nem értett eszméket, a vallás, nemzeti érzés, erkölcs kicsinylését, lenézését, ami a lakosságnak egy — hála Isten — csekély részét félrevezette, a nemzetet és a fővárost pedig utvesztőbe vitte.

Mindnyájunk emlékeztetésében sokkal élénkebben élnek még az öt évvel ezelőtti történet események emlékei, hogysem bővebben kellene fejtegetnem azokat az okokat és körülményeket, amelyek folytán ezek bekövetkeztek, másrészt pedig felujtsam annak a rettenetes bűnnek az emlékét, amelynél nagyobbat Magyarország ellen ezer év alatt nem követtek el.

Nem akarok a mult fájalmas és szegyen-teljes emlékeiből tökéletesen kovácsolni, de saját magunk, polgártársaink és hazánk iránti kötelességünknek teszünk eleget, ha a mult eseményeiből levonjuk a tanulságokat. És pedig elsősorban azt, hogy városunk és hazánk nyugodt, zavartalan fejlődését csak a keresztény és nemzeti eszme alapján lehet biztosítani. Ez az a két irányjelző, amelyeket követve, nemzetünk ismét erőt gyűjthet s amelyek követése által elkerülhetjük a nemzetünket ért csapások megismétlődését.

A főváros jelenlegi vezetőisége ennek a két eszmének letéteményese gyanánt került a választóközönség bizalma folytán felelősségteljes, nehéz pozíciójába. Ez a bizalom reánk nézve is kötelességeket rejt magában, elsősorban azt, hogy keresztényi szeretettel, de meg nem akuvó nemzeti öntudattal és kitartó munkával küzdjünk városunk és polgártársaink boldo-

gulásáért, hazánkért és nemzetünkért. S azt hiszem, hogy a reánk következő második ötven esztendőre nem kívánhatok jobbat székesfővárosunk közönségének, minthogy a keresztény és nemzeti eszme követésében megmaradva, dolgozzék mindenki azon, hogy a főváros százéves jubileuma boldogabb és szebb korszakban találja hazánkat és székesfővárosunkat.

A régi pesti városháza
(Egykori városa)